

Sbírka zákonů

Československé socialistické republiky

Částka 53

Vydána dne 13. prosince 1963

Cena

OBSAH:

94. Zákon o rodině

94

Zákon o rodině

ze dne 4. prosince 1963

Vybudování socialismu v Československu se významným způsobem projevilo i v oblasti rodinného, manželského a osobního života občanů našeho státu. Společnost usiluje všemožně o to, aby morálka socialistické společnosti se stala základem všech vztahů v rodině, manželství a při výchově dětí. Ochrana manželství, mateřství, rodiny, zájmů všech dětí, jakož i zvýšená péče o rodiny s více dětmi je uskutečňována celou naší společností.

Aby tyto zásady byly vyjádřeny v právním řádu republiky, usneslo se Národní shromáždění Československé socialistické republiky na tomto

z á k o n ě o r o d i n ě

Základní zásady

Článek I

Manželství v naší společnosti spočívá na pevných citových vztazích mezi mužem a ženou. Oba jsou si v něm rovni. Hlavním společenským účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí.

Článek II

Rodina založená manželstvím je základním článkem naší společnosti, která všestranně chrání rodinné vztahy.

Článek III

Mateřství je nejčestnějším posláním ženy. Společnost poskytuje mateřství nejen svou ochranu, ale i veškerou péči, zejména hmotnou podporou matky i dětí a pomocí při jejich výchově.

Článek IV

Rodiče jsou odpovědní společností za všestranný duševní a tělesný rozvoj svých dětí a zvláště za jejich řádnou výchovu tak, aby jednota zájmů rodiny a společnosti byla upevňována.

Článek V

Společnost dbá o výchovu dětí a uspokojování jejich hmotných a kulturních potřeb, pečuje o ně a chrání je prostřednictvím státních orgánů, společenských organizací, školy, kulturních, osvětových a zdravotnických zařízení.

Článek VI

Všichni členové rodiny mají povinnost si vzájemně pomáhat a podle svých schopností a možností zabezpečovat zvyšování hmotné a kulturní úrovně rodiny.

Článek VII

V duchu těchto základních zásad je třeba používat ustanovení tohoto zákona a práva i povinnosti v něm upravené vykonávat.

ČÁST PRVNÍ

MANŽELSTVÍ

Hlava první

VZNIK MANŽELSTVÍ

§ 1

Manželství se uzavírá na základě dovolného rozhodnutí muže a ženy vytvořit harmonické, pevné a trvalé životní společenství.

§ 2

Občané, kteří chtějí spolu uzavřít manželství, mají předem poznat navzájem své charakterové vlastnosti a svůj zdravotní stav, aby mohli založit manželství, které splní svůj společenský účel.

§ 3

Manželství se uzavírá souhlasným prohlášením muže a ženy před orgánem státu, že vstupují spolu do manželství, a to veřejně a slavnostním způsobem, v přítomnosti dvou svědků.

§ 4

(1) Prohlášení o uzavření manželství učiní muž a žena před místním národním výborem pověřeným vést matriky pro obvod, v němž má jeden z nich bydliště.

(2) Místní národní výbor může z důležitých důvodů povolit uzavření manželství před jiným místním národním výborem pověřeným vést matriky nebo na kterémkoli vhodném místě.

(3) Je-li život toho, kdo chce uzavřít manželství, přímo ohrožen, může být manželství uzavřeno před kterýmkoli místním národním výborem.

§ 5

Československý státní občan může v cizině uzavřít manželství též před orgánem Československé socialistické republiky k tomu zmocněným.

§ 6

(1) Občané, kteří chtějí uzavřít manželství, jsou povinni předložit stanovené doklady, jakož i prohlásit, že jim nejsou známy okolnosti vylučující uzavření manželství a že oba navzájem znají svůj zdravotní stav.

(2) Kdo chce uzavřít nové manželství, je povinen prokázat, že jeho dřívější manželství zaniklo, nebo bylo prohlášeno za neplatné.

(3) Národní výbor, před kterým se manželství uzavírá, může předloženi stanovených dokladů prominout, je-li jejich opatření spojeno s těžko překonatelnou překážkou.

§ 7

Je-li život toho, kdo chce uzavřít manželství, přímo ohrožen, není třeba předložit doklady jinak k uzavření manželství potřebné. I v takovém případě však občané musí prohlásit, že jim nejsou známy okolnosti, které by uzavření manželství vylučovaly.

§ 8

(1) Občané jsou povinni při uzavírání manželství před oddávajícím národním výborem souhlasně prohlásit, zda příjmení jednoho z nich bude jejich příjmením společným, či zda si ponechají svá dosavadní příjmení.

(2) Ponechají-li si svá dosavadní příjmení, prohlásí, které z jejich příjmení bude příjmením společných dětí.

§ 9

Z důležitých důvodů může okresní národní výbor povolit, aby prohlášení občana, že vstupuje do manželství, učinil jeho zástupce. Plná moc musí být dána písemně. Občan, se kterým má být manželství uzavřeno, musí být v ní přesně označen, jinak manželství nevznikne.

§ 10

Náboženské sňatkové obřady nejsou dovoleny před uzavřením manželství.

Hlava druhá

OKOLNOSTI VYLUCUJÍCÍ UZAVŘENÍ MANŽELSTVÍ

§ 11

(1) Manželství nemůže být uzavřeno se ženatým mužem nebo vdanou ženou; neplatnost manželství vysloví soud i bez návrhu.

(2) K výroku o neplatnosti nedojde a takové manželství se stane platným, jakmile dřívější manželství zaniklo, nebo bylo prohlášeno za neplatné.

§ 12

Manželství nemůže být uzavřeno mezi předky a potomky a mezi sourozenci; totéž platí o příbu-

zenství založeném osvojením, pokud osvojení trvá. Neplatnost manželství vysloví soud i bez návrhu.

§ 13

(1) Manželství nemůže uzavřít nezletilý. Výjimečně, jestliže to je v souladu se společenským účelem manželství, může soud z důležitých důvodů povolit uzavření manželství nezletilému staršímu než šestnáct let. Bez tohoto povolení je manželství neplatné a soud vysloví neplatnost i bez návrhu.

(2) K výroku o neplatnosti manželství však nedojde a takové manželství se stane platným, jestliže manžel, který byl v době uzavření manželství nezletilý, již dovršil osmnáctý rok, nebo jestliže manželka otěhotněla.

(3) U nezletilého mladšího než šestnáct let manželství nevznikne.

§ 14

(1) Manželství nemůže uzavřít občan stížený duševní poruchou, která by měla za následek omezení způsobilosti k právním úkonům. Soud může uzavření takového manželství povolit, je-li zdravotní stav občana slučitelný se společenským účelem manželství.

(2) Uzavře-li manželství občan stížený takovou duševní poruchou bez povolení soudu, vysloví soud neplatnost tohoto manželství na návrh kteréhokoli z manželů. K výroku o neplatnosti však nedojde a manželství se stane platným, jestliže zdravotní stav manžela se stal slučitelným se společenským účelem manželství.

§ 15

(1) Jestliže manželství zaniklo, nelze je prohlásit za neplatné.

(2) Bylo-li manželství uzavřeno se ženatým mužem nebo vdanou ženou nebo mezi předky a potomky a mezi sourozenci, vysloví se neplatnost i po jeho zániku. Totéž platí o manželství uzavřeném mezi osobami, které jsou v příbuzenském poměru na základě osvojení.

§ 16

(1) Bylo-li řízení o prohlášení manželství za neplatné na návrh některého z manželů již zahájeno, lze neplatnost manželství vyslovit i po smrti druhého manžela.

(2) Po smrti manžela, který podal návrh na prohlášení manželství za neplatné, lze vyslovit neplatnost manželství také tehdy, požádají-li o to do jednoho roku po jeho smrti jeho potomci.

§ 17

(1) Manželství prohlášené za neplatné se považuje za neuzavřené.

(2) O právech a povinnostech manželů ke společnému dítěti a o jejich majetkových poměrech po prohlášení manželství za neplatné, platí obdobně ustanovení o právech a povinnostech rozvedených manželů ke společnému dítěti a o jejich majetkových poměrech.

Hlava třetí

VZTAHY MEZI MANŽELY

§ 18

Muž a žena mají v manželství stejná práva a stejné povinnosti. Jsou povinni žít spolu, být si věrní, vzájemně si pomáhat a vytvářet zdravé rodinné prostředí.

§ 19

O uspokojování potřeb rodiny, založené manželstvím, jsou povinni pečovat oba manželé podle svých schopností a možností. Za uspokojování potřeb rodiny se považuje také osobní péče o děti a společnou domácnost.

§ 20

(1) O záležitostech rodiny rozhodují manželé společně. Nedohodnou-li se o podstatných věcech, rozhodne na návrh jednoho z nich soud.

(2) K výkonu povolání a k pracovnímu uplatnění nepotřebuje žádný z manželů souhlas druhého manžela.

§ 21

(1) Každý z manželů je oprávněn zastupovat druhého manžela v běžných záležitostech, zejména přijímat za něho běžná plnění.

(2) Jednání jednoho manžela při obstarávání běžných záležitostí rodiny zavazuje oba manžely společně a nerozdílně.

(3) To neplatí, jestliže druhý manžel tyto účinky proti jiné osobě výslovně vyloučil a jestliže to bylo této osobě známo.

Hlava čtvrtá

ZÁNİK MANŽELSTVÍ SMRTÍ, PROHLÁŠENÍM MANŽELA ZA MRTVÉHO

§ 22

(1) Manželství zaniká smrtí nebo prohlášením jednoho manžela za mrtvého. Byl-li manžel prohlášen za mrtvého, manželství zaniká dnem, kdy rozhodnutí o tom nabude právní moci.

[2] Bude-li prohlášení za mrtvého zrušeno, obnoví se zaniklé manželství, jestliže mezitím manžel toho, kdo byl prohlášen za mrtvého, uzavřel manželství nové.

Hlava pátá

ROZVOD

§ 23

[1] Státní orgány ve spolupráci se společenskými organizacemi a všemi občany jsou povinny napomáhat upevňování manželství a rodiny, zejména tím, že předcházejí příčinám, které by mohly vést k narušování pevnosti a trvalosti vztahů v manželství a v rodině.

[2] Lehkomyslný poměr k manželství je v rozporu se zájmem společnosti. Proto lze ke zrušení manželství rozvodem přistoupit jen ve společensky odůvodněných případech.

§ 24

Soud může manželství na návrh některého z manželů rozvést, jsou-li vztahy mezi manžely tak vážně rozvráceny, že manželství nemůže plnit svůj společenský účel. Při rozhodování o rozvodu musí soud přihlídnout zejména k zájmům nezletilých dětí.

§ 25

Soud je povinen zjistit příčiny, které vedly k vážnému rozvrácení manželství. Svá zjištění uvede v odůvodnění rozhodnutí.

§ 26

[1] V rozhodnutí, kterým se rozvádí manželství rodičů nezletilého dítěte, upraví soud jejich práva a povinnosti k dítěti pro dobu po rozvodu, zejména určí, komu bude dítě svěřeno do výchovy a jak má každý z rodičů přispívat na jeho výživu.

[2] Rozhodnutí o úpravě práv a povinností rodičů k dítěti může být nahrazeno jejich dohodou, která ke své platnosti potřebuje schválení soudu.

[3] Soud při rozhodování o právech a povinnostech rodičů nebo při schvalování jejich dohody vždy přihlídně k tomu, aby byly zajištěny nejpříznivější podmínky pro zdárný vývoj dítěte v uvědomělého občana.

§ 27

[1] Dohoda o styku rodičů s dítětem nepotřebuje schválení soudu.

[2] Soud však styk rodičů s dítětem upraví, vyžaduje-li to zájem na jeho výchově.

[3] Jestliže je to nutné v zájmu zdraví dítěte, soud styk dítěte s rodičem omezí nebo jej i zakáže.

§ 28

Změní-li se poměry, může soud změnit i bez návrhu rozhodnutí nebo dohodu rodičů o výkonu jejich rodičovských práv a povinností.

§ 29

Manžel, který přijal příjmení druhého manžela, může do jednoho měsíce po právní moci rozhodnutí o rozvodu oznámit národním výboru pověřenému vést matriky, že přijímá opět své dřívější příjmení.

ČÁST DRUHÁ

VZTAHY MEZI RODIČI A DĚTI

Hlava první

VÝCHOVA DĚTI

§ 30

O výchovu dětí pečují v nerozlučné jednotě rodiče, stát a společenské organizace, zejména Československý svaz mládeže a jeho pionýrská organizace.

§ 31

[1] Předním výchovným úkolem je působit na citový, rozumový a morální vývoj dětí v duchu zásad morálky socialistické společnosti.

[2] Výchova musí být vedena tak, aby děti získávaly stále širší a hlubší vzdělání, osvojily si odpovědný postoj k práci a aby do jejich vědomí a jednání pronikly takové morální zásady, jako láska k vlasti, přátelství mezi národy, ochrana společenského vlastnictví, podřízenost osobních zájmů zájmům celku, dobrovolné a uvědomělé dodržování pravidel socialistického soužití, úcta k druhým, osobní skromnost, čestnost a obětavost.

Práva a povinnosti rodičů a dětí

§ 32

[1] Rozhodující úlohu ve výchově dětí mají rodiče.

[2] Rodiče mají být osobním životem, chováním a vztahem ke společnosti příkladem svým dětem.

§ 33

[1] Rodiče odpovídají společnosti za všestranný vývoj svých dětí, pečují soustavně a důsledně o jejich výchovu, výživu a řídí jejich jednání tak, aby z nich vyrostli zdraví a uvědomělí občané.

[2] Při výchově dětí je povinen pomáhat i manžel, který není rodičem dítěte, žije však s ním ve společné domácnosti.

§ 34

(1) Rodičovská práva a povinnosti mají oba rodiče.

(2) Rodičovská práva nepatří tomu z nich, který nemá způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu.

§ 35

Dítě, které žije ve společné domácnosti s rodiči, je povinno podle svých schopností jim pomáhat; pokud má příjmy z vlastní práce, je povinno přispívat i na úhradu společných potřeb rodiny.

§ 36

Rodiče jsou oprávněni a povinni své nezletilé děti zastupovat a spravovat jejich záležitosti.

§ 37

(1) Dítě může být zastoupeno kterýmkoliv z rodičů, který je způsobilý k právním úkonům v plném rozsahu a nebyl zbaven svých rodičovských práv.

(2) Žádný z rodičů nemůže zastoupit své děti, jde-li o právní úkony, při nichž by mohlo dojít k střetu zájmů mezi rodiči a dětmi nebo mezi dětmi navzájem.

(3) Nemůže-li dítě zastoupit žádný z rodičů, ustanoví soud dítěti opatrovníka.

§ 38

(1) Děti mají společné příjmení rodičů nebo příjmení jednoho z nich, určené dohodou při uzavření manželství.

(2) Jde-li o dítě, jehož příjmení nebylo takto určeno a jehož rodiče mají příjmení různá, dohodnou se rodiče o příjmení dítěte a oznámí to národnímu výboru pověřenému vést matriky.

(3) Nedohodnou-li se rodiče o jméno nebo příjmení dítěte, anebo není-li žádný z rodičů znám, určí jméno nebo příjmení soud.

§ 39

(1) Uzavřou-li rodiče manželství po narození svého dítěte, bude mít dítě příjmení určené pro jejich ostatní děti.

(2) Uzavře-li manželství matka dítěte, jehož otec není znám, mohou manželé před národním výborem pověřeným vést matriky souhlasně prohlásit, že příjmení určené pro jejich ostatní děti bude mít i toto dítě.

§ 40

Příjmení dítěte se nemůže podle předchozích ustanovení změnit, jakmile dítě nabude zletilosti.

Hlava druhá

ÚČAST SPOLEČNOSTI PŘI VÝKONU PRÁV
A POVINNOSTÍ RODIČŮ

§ 41

(1) S rozvojem společnosti roste i její vliv na výchovu dorůstající generace. Společnost přitom dbá, aby rodiče mohli řádně vykonávat svá práva a povinnosti při výchově dětí.

(2) Vyžaduje-li to řádný výkon práv a povinností rodičů, je každý z nich oprávněn dovolat se pomoci školy, národního výboru, soudu a jiných státních orgánů i společenských organizací.

§ 42

(1) Zájem společnosti na řádné výchově dětí opravňuje občany i společenské organizace, aby upozornili na závadné chování dětí jejich rodiče. Na takové chování dětí nebo na vážné porušení práv a povinností rodičů mohou občané i společenské organizace upozornit národní výbor, soud nebo jiný státní orgán, který je pak povinen učinit vhodné výchovné opatření.

(2) Opatření, kterými se omezují rodičovská práva, může učinit jen soud.

§ 43

(1) Národní výbor v součinnosti s rodiči, školou a se společenskými organizacemi zajišťuje ve svém obvodu příznivé podmínky pro výchovu, vzdělání a všestranný vývoj nezletilých dětí a chrání jejich zájmy.

(2) Vyžaduje-li to zájem společnosti na řádné výchově dětí, může národní výbor učinit tato opatření:

- a) napomene vhodným způsobem nezletilého, jeho rodiče a občany, kteří narušují jeho řádnou výchovu, nebo požádá společenskou organizaci, aby toto opatření vykonala sama;
- b) stanoví nad nezletilým dohled a provádí jej za součinnosti školy, společenských organizací v místě bydliště nebo na pracovišti;
- c) uloží nezletilému omezení, která zabrání škodlivým vlivům na jeho výchovu, zejména návštěvu podniků a zábav pro nezletilého vzhledem k jeho osobě nevhodných.

(3) Tato opatření může učinit i soud; učinil-li je národní výbor, nepotřebují schválení soudu. Mění nebo ruší taková opatření může jen orgán, který je učinil.

§ 44

(1) Brání-li rodičům ve výkonu jejich práv a povinností závažná překážka a vyžaduje-li to zájem společnosti na řádné výchově dětí, může soud jejich rodičovská práva omezit.

(2) Neplní-li rodiče řádně svá rodičovská práva nebo povinnosti a vyžaduje-li to zájem společnosti na řádné výchově dětí, soud jejich rodičovská práva omezí.

(3) Zneužívají-li rodiče svých práv nebo závazným způsobem zanedbávají své povinnosti, soud je rodičovských práv zbaví.

§ 45

(1) Vyžaduje-li to zájem dítěte, může soud svěřit dítě do výchovy jiného občana než rodiče, který poskytuje záruku jeho řádné výchovy. Přitom soud vymezí rozsah jeho práv a povinností k dítěti.

(2) Tam, kde je výchova dětí vážně narušena a jiná výchovná opatření nevedla k nápravě, může soud nařídit ústavní výchovu. Z důležitých důvodů může soud prodloužit ústavní výchovu až na jeden rok po dosažení zletilosti.

§ 46

Jestliže to je naléhavě třeba, je národní výbor povinen učinit předběžně i takové opatření, o kterém má právo jinak rozhodnout pouze soud, je-li muž to neprodleně oznámí; soud rozhodne dodatečně.

§ 47

Národní výbor a soud soustavně sledují provádění výchovných opatření jimi učiněných a hodnotí jejich účinnost.

§ 48

Občané, kterým byla národním výborem nebo soudem svěřena ochrana zájmů nezletilých, jsou oprávněni navštívit nezletilého v bytě, zjistit v jeho bydlišti, škole nebo na pracovišti, zda je o něj náležitě pečováno, a vyšetřit výchovné poměry. Státní orgány, společenské organizace a rodiče jim přitom poskytují veškerou pomoc.

§ 49

Nedohodnou-li se rodiče o podstatných věcech při výkonu svých rodičovských práv a povinností, rozhodne soud.

§ 50

(1) Nežijí-li rodiče nezletilého dítěte spolu, upraví soud i bez návrhu jejich práva a povinnosti, zejména rozhodne, komu bude dítě svěřeno do výchovy a jak má každý z rodičů přispívat na jeho výživu.

(2) Ustanovení § 26 až 28 platí tu obdobně.

Hlava třetí URČENÍ OTCOVSTVÍ

§ 51

(1) Narodí-li se dítě v době od uzavření manželství do uplynutí třístého dne po zániku manželství nebo po jeho prohlášení za neplatné, považuje se za otce manžel matky.

(2) Narodí-li se dítě ženě znovu provdané, považuje se za otce manžel pozdější, i když se dítě narodilo před uplynutím třístého dne potom, když její dřívější manželství zaniklo nebo bylo prohlášeno za neplatné.

(3) Při počítání času, který je rozhodující pro určení otcovství, má se za to, že manželství toho, jenž byl prohlášen za mrtvého, zaniklo dnem, který byl v rozhodnutí o prohlášení za mrtvého určen jako den smrti.

§ 52

(1) Za otce se jinak považuje muž, jehož otcovství bylo určeno souhlasným prohlášením rodičů.

(2) Souhlasné prohlášení rodičů se musí stát před národním výborem pověřeným vést matriku, nebo před soudem.

(3) Prohlášení matky není třeba, nemůže-li pro duševní poruchu posoudit význam svého jednání, nebo je-li opatření jejího prohlášení spojeno s těžko překonatelnou překážkou.

§ 53

Souhlasným prohlášením rodičů lze určit otcovství k dítěti ještě nenarozenému, je-li již počato.

§ 54

(1) Nedošlo-li k určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů, může jak dítě, tak i matka navrhnout, aby otcovství určil soud.

(2) Za otce se považuje muž, který s matkou dítěte souložil v době, od které neprošlo do narození dítěte méně než sto osmdesát a více než tři sta dnů, pokud jeho otcovství závažné okolnosti nevyklučují.

§ 55

Není-li domnělý otec naživu, podává se návrh na určení otcovství proti opatrovníkovi, kterého soud ustanovil.

§ 56

Jestliže navrhovatel za řízení zemře, může v řízení pokračovat druhý, k návrhu oprávněný. Do šesti měsíců po smrti dítěte mohou podat návrh na určení otcovství též potomci navrhovatele, prokáží-li právní zájem na tomto určení.

§ 57

(1) Manžel může do šesti měsíců ode dne, kdy se dozví, že se jeho manželce narodilo dítě, popřít u soudu, že je jeho otcem.

(2) Jestliže manžel pozbyl způsobilost k právním úkonům a tato nezpůsobilost vznikla před uplynutím popěrné lhůty, může otcovství popřít jeho opatrovník, a to do šesti měsíců ode dne, kdy se dozví o narození dítěte, nebo věděl-li o jeho narození již dříve, do šesti měsíců po svém ustanovení.

§ 58

(1) Narodí-li se dítě v době mezi stoosmdesátým dnem od uzavření manželství a třicátým dnem po tom, kdy manželství zaniklo nebo bylo prohlášeno za neplatné, lze otcovství popřít jen tehdy, je-li vyloučeno, že by manžel matky mohl být otcem dítěte.

(2) Narodí-li se dítě před stoosmdesátým dnem od uzavření manželství, postačí k tomu, aby se manžel matky nepovažoval za otce, popře-li u soudu své otcovství. To však neplatí, jestliže manžel s matkou dítěte souložil v době, od níž neprošlo do narození dítěte méně než sto osmdesát a více než tři sta dní, nebo jestliže při uzavření manželství věděl, že je těhotná.

§ 59

(1) Manžel má právo popřít otcovství vůči dítěti a matce, jsou-li oba na živu, a nežije-li jeden z nich, vůči druhému. Není-li na živu ani dítě, ani matka, toto právo manžel nemá.

(2) Také matka může do šesti měsíců od narození dítěte popřít, že otcem dítěte je její manžel. Ustanovení o popěrném právu manžela platí tu obdobně.

§ 60

Bylo-li pravomocně rozhodnuto, že pozdější manžel není otcem dítěte znovu provdané matky, počíná šestiměsíční lhůta k popření otcovství pro dřívějšího manžela dnem, kdy se dověděl o tomto pravomocném rozhodnutí.

§ 61

(1) Muž, jehož otcovství bylo určeno souhlasným prohlášením rodičů, může je před soudem popřít, jen je-li vyloučeno, že by mohl být otcem dítěte a dokud neuplyne šest měsíců ode dne, kdy bylo takto otcovství určeno; tato lhůta neskončí před uplynutím šesti měsíců od narození dítěte.

(2) Také matka dítěte může ve stejné lhůtě popřít, že je otcem dítěte muž, jehož otcovství bylo určeno souhlasným prohlášením rodičů.

(3) Ustanovení § 57 odst. 2 a § 59 odst. 1 platí tu obdobně.

§ 62

(1) Uplynula-li lhůta stanovená pro popření otcovství jedním z rodičů, může generální prokurátor, vyžaduje-li to zájem společností, podat návrh na popření otcovství proti otci, matce a dítěti.

(2) Není-li některý z nich naživu, může generální prokurátor podat návrh na popření otcovství proti ostatním z nich; není-li naživu nikdo z nich, může podat návrh proti opatrovníkovi, kterého soud pro tuto věc ustanovil.

Hlava čtvrtá

OSVOJENÍ

§ 63

(1) Osvojením vzniká mezi osvojitelem a osvojencem takový poměr, jaký je mezi rodiči a dětmi, a mezi osvojencem a příbuznými osvojitele poměr příbuzenský. Osvojitelé mají práva a povinnosti rodičů při výchově dětí (§ 32 až 37).

(2) O osvojení rozhoduje soud na návrh osvojitele.

§ 64

(1) Osvojiteli se mohou stát pouze občané, kteří zaručují způsobem svého života, že osvojení bude ku prospěchu dítěte i společnosti.

(2) Osvojitelem nemůže být ten, kdo nemá způsobilost k právním úkonům.

§ 65

(1) Mezi osvojitelem a osvojencem musí být přiměřený věkový rozdíl.

(2) Osvojit lze nezletilého a to jen je-li m" osvojení ku prospěchu.

§ 66

(1) Jako společné dítě mohou někoho osvojit jen manželé.

(2) Je-li osvojitel manželem, může osvojit jen se souhlasem druhého manžela; tohoto souhlasu není třeba, jestliže druhý manžel pozbyl způsobilost k právním úkonům nebo je-li opatření tohoto souhlasu spojeno s překážkou těžko překonatelnou.

§ 67

K osvojení je třeba přivolení zákonného zástupce osvojovaného dítěte. Je-li toto dítě schopno posoudit dosah osvojení, je třeba také jeho souhlasu, ledaže by tím byl zmařen účel osvojení.

§ 68

(1) Pokud jsou zákonnými zástupci osvojovaného dítěte jeho rodiče, není třeba jejich přivolení:

- a) jestliže rodiče neprojeví nejméně po dobu jednoho roku o dítě opravdový zájem, který by jako rodiče projeviti měli, nebo
- b) jestliže rodiče dají přivolení k osvojení předem bez vztahu k určitým osvojitelům. Přivolení předem je možno dát ústně do protokolu před soudem nebo před národním výborem.

(2) V těchto případech je třeba přivolení opatrovníka, který byl osvojovanému dítěti ustanoven v řízení o osvojení.

§ 69

(1) Před rozhodnutím soudu o osvojení musí být dítě nejméně po dobu tří měsíců v péči budoucího osvojitele, a to na jeho náklad.

(2) Toto opatření učiní ústav po dohodě s okresním národním výborem. Jen u dětí, které jsou v ústavu z rozhodnutí soudu, učiní tak soud. O souhlasu zákonných zástupců s tímto opatřením platí ustanovení § 67 a § 68.

§ 70

Soud je povinen zjistit na základě lékařského vyšetření, zda se zdravotní stav osvojence a osvojitelů nepříčí účelu osvojení. S výsledky svého zjištění seznámí osvojitele i zástupce osvojence a poučí je o účelu, obsahu i důsledcích osvojení.

§ 71

Osvojenec bude mít příjmení osvojitele. Společný osvojenec manželů bude mít příjmení určené pro ostatní jejich děti.

§ 72

(1) Osvojením zanikají vzájemná práva a povinnosti mezi osvojencem a původní rodinou. Zanikají také práva a povinnosti opatrovníka, který byl ustanoven, aby za rodiče tato práva a povinnosti vykonával.

(2) Je-li osvojitel manželem jednoho z rodičů osvojence, nedotýká se osvojení vztahů mezi osvojencem a tímto rodičem i jeho příbuznými.

§ 73

(1) Osvojení, vyjma osvojení nezrušitelného, může soud zrušit jen z důležitých důvodů na návrh osvojence nebo osvojitele.

(2) Je-li osvojenec zletilý, lze osvojení zrušit též dohodou mezi ním a osvojitelem; dohoda musí být sepsána soudem.

(3) Zrušením osvojení vznikají znovu vzájemná práva a povinnosti mezi osvojencem a původní rodinou. Osvojenec bude mít opět své dřívější příjmení. Zjistí-li však soud po předběžném prošetření, že rodiče tato práva a povinnosti nemohou řádně vykonávat, učiní současně potřebná opatření (§ 44, 45).

Osvojení nezrušitelné

§ 74

(1) Osvojení může být provedeno také tak, že soud na návrh osvojitele rozhodne, aby osvojitel byl zapsán v matrice místo rodiče osvojence.

(2) Takto mohou osvojit dítě pouze manželé, nebo jeden z manželů, který žije s některým z rodičů dítěte v manželství.

(3) Toto osvojení nelze zrušit.

§ 75

Osvojit lze jen nezletilého staršího jednoho roku.

§ 76

Osvojení nezrušitelné nebrání, aby osvojenec mohl být opět osvojen.

§ 77

Rozhodnutí o tom, že osvojitel bude zapsán v matrice místo rodiče osvojence, může soud učinit také dodatečně, dokud osvojenec nedosáhl zletilosti, a to i v případech osvojení provedeného podle dřívějších předpisů. Nebyl-li v řízení o osvojení osvojenec slyšen, není k tomuto rozhodnutí zapotřebí jeho souhlasu.

Hlava pátá

VÝCHOVA A ZASTUPOVÁNÍ NEZLETILÉHO, JEHOŽ RODIČE NEMOHOU SVÁ PRÁVA A POVINNOSTI VYKONÁVAT

§ 78

(1) Jestliže oba rodiče nezletilého zemřeli, byli zbaveni rodičovských práv anebo nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu, ustanoví soud opatrovníka, který bude nezletilého vychovávat, zastupovat a spravovat jeho záležitosti místo jeho rodičů.

(2) Funkce opatrovníka je čestnou povinností.

§ 79

(1) Touto funkcí může být pověřen především příbuzný nezletilého, který způsobem svého života zaručuje, že ji bude vykonávat tak, aby to bylo ku prospěchu dítěte a společnosti.

(2) Není-li takového příbuzného, může soud pověřit touto funkcí jiného občana, splňujícího tyto podmínky, nebo národní výbor.

(3) Soud rozhodne vždy po slyšení místního národního výboru.

§ 80

(1) Opatrovník odpovídá společnosti za řádné plnění této funkce a podléhá pravidelnému dozoru soudu.

(2) Jakékoli rozhodnutí v podstatné věci týkající se nezletilého vyžaduje schválení soudu.

§ 81

(1) Výchova nezletilého musí být uskutečňována ve spolupráci se školou, společenskými organizacemi a státními orgány tak, aby z něho vyrostl zdravý a uvědomělý občan.

(2) I jinak se na opatrovníka a nezletilého vztahují přiměřeně ustanovení o právech a povinnostech rodičů a dětí.

§ 82

Soud může z důležitých důvodů i bez návrhu zprostit opatrovníka jeho funkce.

§ 83

(1) Soud ustanoví opatrovníka k ochraně zájmů nezletilého také v těch případech, kde je to z jiných důvodů třeba (§ 37 odst. 3, § 68 odst. 2).

(2) V takových případech lze ustanovit opatrovníkem i národní výbor.

§ 84

Rozsah práv a povinností opatrovníka vymezí soud z hlediska účelu, pro který byl opatrovník ustanoven, aby ochrana zájmů nezletilého byla plně zajištěna.

ČÁST TŘETÍ V Ý Ž I V N Ě

Hlava první

VZÁJEMNÁ VYŽIVOVACÍ POVINNOST RODIČŮ A DĚTÍ

§ 85

(1) Vyživovací povinnost rodičů k dětem trvá do té doby, pokud děti nejsou samy schopny se živit.

(2) Oba rodiče přispívají na výživu svých dětí podle svých schopností a možností.

(3) Při určení rozsahu jejich vyživovací povinnosti přihlíží se k tomu, který z rodičů a v jaké míře o dítě osobně pečuje. Žijí-li rodiče spolu, přihlédne se i k péči rodičů o společnou domácnost.

§ 86

(1) Nežijí-li rodiče nezletilého dítěte spolu, upraví soud rozsah jejich vyživovací povinnosti nebo schválí jejich dohodu o výši výživného (§ 50).

(2) Soud postupuje stejným způsobem, žijí-li rodiče spolu, avšak jeden z nich neplní dobrovolně své povinnosti k nezletilému dítěti.

(3) Výživné zletilých dětí upraví soud jen na návrh.

§ 87

(1) Děti, které jsou schopny samy se živit, jsou povinny zajistit svým rodičům slušnou výživu, jestliže toho potřebují.

(2) Každé dítě plní tuto vyživovací povinnost takovým dílem, jaký odpovídá poměru jeho schopností a možností k schopnostem a možnostem ostatních dětí.

Hlava druhá

VYŽIVOVACÍ POVINNOST MEZI OSTATNÍMI PŘÍBUZNÝMI

§ 88

(1) Předci a potomci mají vzájemnou vyživovací povinnost.

(2) Pokud potomci nemohou své vyživovací povinnosti dostát, přechází tato povinnost na předky. Příbuzní vzdálenější mají vyživovací povinnost, jen nemožou-li tuto povinnost plnit příbuzní bližší.

§ 89

Je-li několik povinných, kteří jsou příbuzní v témže stupni, plní každý z nich vyživovací povinnost takovým dílem, jaký odpovídá poměru jeho schopností a možností k schopnostem a možnostem ostatních.

§ 90

Právo na výživné přísluší oprávněným, jen pokud toho nutně potřebují.

Hlava třetí

VYŽIVOVACÍ POVINNOST MEZI MANŽELY

§ 91

(1) Manželé mají vzájemnou vyživovací povinnost.

(2) Neplní-li jeden z manželů tuto povinnost, určí soud na návrh některého z nich její rozsah, přičemž přihlédne k péči o společnou domácnost. Rozsah vyživovací povinnosti stanoví tak, aby hmotná a kulturní úroveň obou manželů byla zásadně stejná.

(3) Tato vyživovací povinnost předchází vyživovací povinnosti dětí.

Hlava čtvrtá

PŘÍSPĚVEK NA VÝŽIVU ROZVEDENÉHO MANŽELA

§ 92

(1) Rozvedený manžel, který není schopen sám se živit, může žádat od bývalého manžela, aby mu přispíval na nutnou výživu podle svých schopností a možností. Nedohodnou-li se, rozhodne soud o příspěvku na výživu na návrh některého z nich.

(2) Tato povinnost předchází vyživovací povinnosti dětí vůči rodičům.

§ 93

Povinnost platit příspěvek na výživu trvá nejdéle po dobu pěti let po rozvodu. Tato povinnost může být výjimečně z důležitých důvodů prodloužena, a to i bez časového omezení, nebude-li rozvedený manžel ani po uplynutí této doby schopen sám se živit.

§ 94

Právo na příspěvek na výživu zanikne, jestliže oprávněný manžel uzavře nové manželství nebo povinný manžel zemře.

Hlava pátá

PŘÍSPĚVEK NA VÝŽIVU A ÚHRADU NĚKTERÝCH NÁKLADŮ NEPROVDANÉ MATCE

§ 95

(1) Otec dítěte, za kterého není matka dítěte provdána, je povinen matce přispět přiměřeně na úhradu výživu po dobu dvaceti šesti týdnů, jakož i na úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a slehnutím.

(2) K zajištění úhrady těchto nákladů, jakož i k zajištění výživu dítěte po dobu dvaceti šesti týdnů může soud na návrh těhotné ženy uložit tomu, jehož otcovství je pravděpodobné, aby potřebnou částku poskytl předem.

(3) Právo žádat úhradu nákladů podle odstavců 1 a 2 se promlčí ve třech letech ode dne slehnutí.

Hlava šestá

SPOLEČNÁ USTANOVENÍ

§ 96

(1) Při určení výživného přihlédne soud k odvodněným potřebám oprávněného, jakož i k schopnostem a možnostem povinného. K schopnostem a možnostem povinného přihlédne soud také, jestliže povinný se vzdá bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání, nebo nějakého majetkového prospěchu.

(2) Výživné nelze přiznat, jestliže by to bylo v rozporu se zásadami morálky socialistické společnosti.

§ 97

(1) Výživné je třeba platit v pravidelných opětujičích se částkách, které jsou splatné vždy na měsíc dopředu.

(2) Proti pohledávkám na výživné je započtení vzájemných pohledávek přípustné jen dohodou. Proti pohledávkám na výživné, které je poskytováno nezletilým dětem, není však takové započtení přípustné.

§ 98

(1) Právo na výživné se nepromlčuje. Lze je však přiznat jen ode dne zahájení soudního řízení; u výživného pro nezletilé děti i za dobu nejdéle tři let zpět od tohoto dne.

(2) Práva na jednotlivá opětujičící se plnění výživného jakož i ostatní práva na peněžitá plnění vyplývající z tohoto zákona se však promlčují.

§ 99

(1) Změní-li se poměry, může soud i bez návrhu změnit dohody a soudní rozhodnutí o výživném pro nezletilé děti. Dojde-li k zrušení nebo snížení tohoto výživného za minulou dobu, spotřebované výživné se nevrací.

(2) Nejde-li o výživné pro nezletilé děti, může dojít ke změně nebo k zrušení pouze na návrh.

§ 100

Nezletilým, o něž není náležitě postaráno jinak, poskytuje národní výbor pravidelný příspěvek na výživu ve výši stanovené zvláštním předpisem. Jestliže to je z důležitých důvodů třeba, lze tento příspěvek poskytovat až do dvacátého pátého roku věku dítěte.

§ 101

Kdo zcela nebo zčásti splnil za jiného vyživovací povinnost, je oprávněn na něm požadovat úhradu tohoto plnění. To platí i tehdy, jestliže příspěvek na výživu v zájmu oprávněného i v zájmu společnosti poskytne národní výbor.

§ 102

Jestliže národní výbor poskytl příspěvek na výživu a výživné bylo určeno soudním rozhodnutím, přechází na něj nárok toho, jenž je z rozhodnutí oprávněn, a to až do výše poskytnutého příspěvku.

§ 103

Rozhodne-li soud o umístění dítěte do ústavni nebo ochranné výchovy, upraví také rozsah vyživovací povinnosti rodičů a v tomto rámci i výši ošetřovného.

ČÁST ČTVRTÁ**ZÁVĚREČNÁ USTANOVENÍ**

§ 104

Ustanovení občanského zákoníku se použijí tehdy, nestanoví-li tento zákon něco jiného.

§ 105

V občanském zákoníku je stanoveno, jak se manželé stávají osobními bezpodílovými spoluvlastníky k věcem nabytým za trvání manželství, i kdy a jak se stávají společnými uživateli (§ 143 až 151, § 175 až 178, § 214 až 216 o. z.).

§ 106

Dohody a soudní rozhodnutí, kterými byla stanovena před účinností tohoto zákona vyživovací povinnost rozvedených manželů vůči sobě navzájem, mohou být na návrh jednoho z manželů soudem změněny nebo zrušeny, jsou-li v rozporu s tímto zákonem.

§ 107

Osvojení provedená podle dosavadních předpisů, s výjimkou osvojení se zápisem osvojitele místo rodiče do matriky, se považují za osvojení podle ustanovení § 63 až 73 tohoto zákona.

§ 108

Zrušují se:

1. zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném,
2. zákon č. 266/1949 Sb., o zatímních změnách v některých občanských věcech právních,
3. zákon č. 59/1952 Sb., o uzavírání manželství s cizinci,

4. zákon č. 69/1952 Sb., o sociálně právní ochraně mládeže,
5. zákonné opatření předsednictva Národního shromáždění č. 61/1955 Sb., o změně předpisů o rozvodu,
6. zákon č. 15/1958 Sb., o změně předpisů o osvojení,
7. nařízení ministerstva spravedlnosti č. 70/1952 Sb., kterým se provádí zákon o sociálně právní ochraně mládeže,
8. zákonné opatření předsednictva Národního shromáždění č. 58/1955 Sb., o dětských příspěvcích a ochranné výchově.
9. vládní nařízení č. 73/1956 Sb., kterým se přenáší působnost úřadoven ochrany mládeže na výkonné orgány národních výborů.

§ 109

Tento zákon nabývá účinnosti dnem 1. dubna 1964.

Novotný v. r.

Fierlinger v. r.

Lenárt v. r.

ZÁKON O RODINĚ

ZÁKLADNÍ ZÁSADY čl. I—VII

ČÁST PRVNÍ

MANŽELSTVÍ

§ 1—29

Hlava první

VZNIK MANŽELSTVÍ § 1—10

Hlava druhá

OKOLNOSTI VYLUCUJÍCÍ UZAVŘENÍ
MANŽELSTVÍ § 11—17.

Hlava třetí

VZTAHY MEZI MANŽELY § 18—21

Hlava čtvrtá

ZÁNİK MANŽELSTVÍ SMRTÍ, PROHLÁ-
ŠENÍM MANŽELA ZA MRTVÉHO . . § 22

Hlava pátá

ROZVOD 23—29

ČÁST DRUHÁ

VZTAHY MEZI RODIČI A DĚTMI

§ 30—77

Hlava první

VÝCHOVA DĚTÍ § 30—40

Hlava druhá

ÚČAST SPOLEČNOSTI PŘI VÝKONU
PRÁV A POVINNOSTÍ RODIČŮ . . . § 41—50

Hlava třetí

URČENÍ OTCOVSTVÍ § 51—62

Hlava čtvrtá

OSVOJENÍ § 63—77.

Hlava pátá

VÝCHOVA A ZASTUPOVÁNÍ NEZLETI-
LÉHO, JEHOŽ RODIČE NEMOHOU SVÁ
PRÁVA A POVINNOSTI VYKONÁVAT § 78—84

ČÁST TŘETÍ

VÝŽIVNĚ

§ 85—103

Hlava první

VZÁJEMNÁ VYŽIVOVACÍ POVINNOST
RODIČŮ A DĚTÍ § 85—87

Hlava druhá

VYŽIVOVACÍ POVINNOST MEZI
OSTATNÍMI PŘÍBUZNÝMI § 88—90

Hlava třetí

VYŽIVOVACÍ POVINNOST MEZI
MANŽELY § 91

Hlava čtvrtá

PŘÍSPĚVEK NA VÝŽIVU
ROZVEDENÉHO MANŽELA § 92—94

Hlava pátá

PŘÍSPĚVEK NA VÝŽIVU A ÚHRADU
NĚKTERÝCH NÁKLADŮ NEPROVDANÉ
MATCE § 95

Hlava šestá

SPOLEČNÁ USTANOVENÍ § 96—103

ČÁST ČTVRTÁ

ZÁVĚREČNÁ USTANOVENÍ

§ 104—109